

DOKUMENTACIJA IN NEGA MUZEJSKIH PREDMETOV

NAMEN DOKUMENTACIJE:

Dokumentacija o predmetih je osnova vsake dobre in pregledne muzejske dejavnosti. V muzejih, ki so vpisani v razvid in predvsem v nacionalnih muzejih delujejo dokumentacijske službe, v katerih svoje delo opravljajo kustosi dokumentalisti.

V manjši muzeji to delo opravljajo kustosi sami.

KAJ SPLOH JE DOKUMENTACIJA? Je zbiranje in zapisovanje podatkov o predmetu, ki ga hranimo v muzeju. O njem moramo vedeti vse, kje se hrani in tudi v kakšnem stanju je.

ZAKAJ JE POTREBNA DOKUMENTACIJA? Koristi dobre dokumentacije so takrat, ko vemo odgovoriti na vprašanje kaj imamo, kje imamo predmet, v kakšnem stanju je predmet, če imamo predmet izgubljen, s pomočjo dokumentacije vemo kakšen je ta bil. Dokumentacija nam koristi pri pripravi razstav, podatke so vedno pri roki – podatki nas preživijo. Pomembno je da se vsaka malenkost zapisuje.

Dokumentacija je potrebna, ker imamo na tak način urejeno skrbništvo, imamo opise predmetov,...

DOKUMENTACIJA PRED VPISOM V INVENTARNO KNJIGO

Ko predmet pride v muzej, zanj uporabimo ustrezne zapise, ki jih zaradi pogoste uporabe oblikujemo v formularje – RAČUN, REVERZ, POGODBE.

Poleg teh v večjih muzejih vodijo še druge postopke

DOKUMENTACIJSKI POSTOPKI:

Mednarodni standard Spectrum in stroka, ki deluje v njem, je razvila 21 različnih dokumentacijskih postopkov (evidentiranje, vhod, izposoja, nadzor nad predmetom, lokacij, premestitve,...) vendar vsi niso nujni. Za nas oziroma pri nas sledimo petim: VHOD, INVENTARIZACIJA, IZHOD, IZPOSOJA, RETROSPEKTIVNA DOKUMENTACIJA

VHODNA DOKUMENTACIJA, nastane že takoj na terenu v obliki t.i. zapiskov, ko imamo še stik z morebitnim lastnikom oziroma donatorjem, ki o predmetu ve največ. Že v tem postopku lahko prejmemo največ podatkov o predmetu, ki jih bomo potem potrebovali v naslednjem postopku.

Sledi razporeditev predmeta.

INVENTARIZACIJA Z njo predmet postane muzejska last oz. muzealija. S tem postopkom se evidentiranje predmeta prične. Inventarizacija je v preteklosti potekala z vpisovanjem v t.i. inventarne knjige, danes imamo te digitalizirane. V Slovenskem gasilskem muzeju uporabljamo računalniški program ki vsebuje nekaj podatkovnih sklopov. Vpisujemo vse znane podatke o predmetu, ki smo jih dobili že v fazi vhoda. Predmet fotografiramo, ga izmerimo,...Ob zaključku pa predmet dobi inventarno številko in osebno izkaznico. S tem se inventarizacija zaključi in predmet odnesemo na mesto. Iz varnostnih razlogov inventarni obrazec natisnemo in ga shranimo.

IZHODNA DOKUMENTACIJA

Pomeni evidentiranje prav vsakega predmeta, ki zapušča zbirko bodisi zaradi restavracija ali posoje. Na mesto, kjer je predmet stal, to označimo z napisom.

IZPOSOJA/POSOJA PREDMETA

Naša dolžnost je, da poskrbimo za predmete, ki smo si jih izposodili ali jih posojamo drugim inštitucijam. V ta namen napišemo reverz, kjer določimo vzroke, datume in vse potrebne podatke o predmetu, ki ga bomo posodili.

RETROSPEKTIVNA DOKUMENTACIJA OZ. DOKUMENTACIJA ZA NAZAJ .

Vsak muzej ima problem z nedokumentiranimi ali pomanjkljivo dokumentiranimi predmeti. V preteklosti, ko so se še pisale inventarne knjige, so bili podatki skopi, nenatančni. Osnovni namen tovrstne dokumentacije je da predmet dobi identifikacijo. Sem spadajo tudi pomanjkljivo označeni predmeti, predmeti brez številc,....

NEGA MUZEJSKIH PREDMETOV¹

Ko govorimo o muzejskih predmetih, se navadno sprašujemo o njihovi zgodovini, manj pa seveda o njihovi prihodnosti.

Navadno je skrb za muzejske, še posebej za poškodovane predmete, s ciljem da bi jih ohranili v muzejih ponavadi v pristojnosti konservatorsko restavratorske službe oziroma kustosov konservatorjev in restavratorjev. V večjih muzejih po Sloveniji (predvsem v nacionalnih) imajo za to delo posebej postavljeno konservatorsko in restavratorsko službo. V manjših muzejih pa se teh del s predhodnimi nasveti strokovno ustrezne službe, lotijo kustosi sami.

KONSERVACIJA (vsi ukrepi in dejavnosti katerih cilj je varovanje materialne kulturne dediščine. Ta obsega preventivno in kurativno konservacijo in restavracijo.

PREVENTIVNA KONSERVACIJA (so vsi ukrepi in dejavnosti za preprečevanje in čim manjše propadanje in izgube dediščine)

KURATIVNA KONSERVACIJA (obsega vse dejavnosti, ki se izvajajo na predmetu z namenom da bi ustavili škodljive procese ali utrdili strukturo predmetov)

RESTAVRACIJA (obsega vse dejavnosti, ki se izvajajo ko je predmet zaradi propadanja izgubil del svoje vrednosti in funkcije. Te dejavnosti največkrat spreminjajo videz predmeta.

DEJAVNIKI TVEGANJA

Propadanje predmetov je neustavljivo dogajanje. V predmetih samih potekajo procesi s katerimi se spreminja videz in struktura. Rečemo lahko tudi, da se material predmeta stara. Staranje poteka različno hitro ter na različan način, ki je odvisno od materiala iz katerega je predmet ter v kakšnem okolju se je predmet nahajal.

Za vse nas je pomembno da poznamo vzroke in procese propadanja Restavratorska in konservatorska stroka je o tem - da bi si lažje odgovorili na zastavljeno vprašanje kaj ogroža zbirke - opredelila **10 dejavnikov tveganja** za muzejske zbirke. To so:

- **Fizična sila**: s katero povzročimo mehanske poškodbe. Ob neprevidnem prijemanju, premikanju in delu s predmeti (grobno drgnjenje, loščenje, čiščenje, neustreznem barvanju,...) Poškodbam, ki so posledica fizične sile, se lahko izognemo tako, da smo pri delu previdni in zagotavljamo

¹ Ana Motnikar: Priročnik za nego predmetov kulturne dediščine, Ljubljana 2010

predmetom ustrezno mehansko oporo, jih varno shranjujemo in premikamo.

- **Kriminalna dejanja**: kamor spada kraja in vandalizem sta pogosto vzrok za izgubo predmetov. Tem so pogosto izpostavljeni dragocenejši predmeti. Predmete pred tem tveganjem najbolj zavarujemo tako, da poskrbimo za tehnično varovanje z alarmi z zavarovanjem, ter z dobro dokumentacijo o predmetih.

- **Izguba**: Ob selitvah ali nemarni izgubi lahko za posledicami nemarne izgube, založitve lahko izginjajo številni predmeti. Včasih pa predmeti ostanejo, vendar o njih izgubimo vse podatke. Razlog za to je predvsem neznanje, predvsem pri delu s predmeti, slaba dokumentacija,...skratka človeška napaka. Tem dejavnikom se izognemo z izobraževanjem in skrbnim delom. Predmete pa je smotrno tudi ustrezno odškodninsko zavarovati pred dejavniki tveganja (kraja, lom, povodenj, požar,...).

- **Ogenj**: Ogenj lahko popolnoma uniči zbirko, oziroma jo poškodujejo vročina in dim. Tem dejavnikom se skušamo izogniti tako, da v zbirki ne uporabljamo odprtega ognja, ne kadimo ter poskrbimo za urejeno električno napeljavo.

- **Voda**: Voda lahko neposredno povzroči škodo ob poplavih in dvigu talne vode, ob puščanju cevi, zamakanju strehe, kakor tudi ob neustreznem gašenju požara. Nesrečam se izognemo z vestnim pregledovanjem napeljav in prostorov. Predmete hranimo nekoliko dvignjeno od tal, bolj občutljive pa v vodotesnih posodah. (v depojih)

- **Škodljivci**: V ugodnih razmerah lahko predmete, ki so organskega izvora napadajo škodljivci, kot so glodalci, lesni škodljivci, glive in lišaji. Temu se ognemo z vzdrževanjem čistoče, z ustreznimi klimatskimi razmerami, dezinfekcijo in rednim pregledovanjem zbirk.

- **Onesnaženo okolje**

- **Svetloba**: Svetloba ima pri propadanju predmetov veliko vlogo saj prihaja do nepovratnih poškodb. Osnovno pravilo je, da predmetov ne izpostavljamo dnevnim, predvsem neposredni sončni svetlobi. Pri uporabi umetne svetlobe pa moramo paziti na UV delež in upoštevati priporočene nivoje osvetljenosti. Pri tem upoštevamo tudi dodatke, kot so svetlobni filtri, senčila, folije, ki jih uporabimo za zasenčevanje oken in vitrin.

- **Neustrezna temperatura**: je poleg svetlobe drug dejavnik, ki pripomore k poškodbi predmetov. Višja temperatura pospešuje kemične reakcije, nizka pa povzroča zmrzovanje. Nihanje le te v krajšem časovnem obdobju pa je za številne predmete škodljivo. Z naraščanjem temperature zraka se vlaga znižuje in obratno. Prizadevati si moramo, da je temperatura v zbirkah čim bolj enakomerna, če je mogoče naravnana tako, da je ugodna

tudi za človeka. Uravnavamo jo z ustreznimi grelci in hladilnimi napravami.

- **Neustrezna relativna vlaga:** je vzrok za poškodbe na skoraj vseh predmetih. Škoduje, če je previsoka, prenizka in če niha v kratkem časovnem obdobju. Posebno so občutljivi organski materiali. Primerna relativna vlaga za mešano zbirko je med 45 in 65%, prilagajamo pa jo po meri najbolj ogroženih predmetov. Zavedati se moramo, da nad RV 65% začnejo zelo hitro rasti glive in drugi mikroorganizmi, še posebno ob višji temperaturi. Relativno vlago strogo nadziramo, merimo in zapisujemo. Previsoko vlago uravnavamo z razvlažilci. V vitrinah pa uporabljamo silikagel ali drugo ustrezno absorpcijsko sredstvo ob prenizki vlagi pa prostore vlažimo z vlažilci, ki delujejo na principu izhlapevanja.

MATERIALI, IZ KATERIH SO NAREJENI PREDMETI

Da lahko za predmete čim bolje poskrbimo, moramo poznati osnovne lastnosti materialov iz katerih so narejeni predmeti.

Konservatorsko restavratorska služba jih deli na **organske in anorganske**. Seveda pa so predmeti pogosto sestavljeni iz več različnih materialov, kar njihovo nego še bolj zaplete.

- **Organski materiali:** ki so rastlinskega ali živalskega izvora (les, lubje, papir, slama, tekstil,...) (usnje, koža, pergament, roževina, kost,..) in so zelo občutljivi na relativno vlažnost, svetlobo in temperaturo.

- **Anorganski materiali:** so večinoma mineralnega izvora (keramika, kovina, steklo, kamen,...), ki so zaradi svoje trdnosti pogosteje izpostavljeni mehanskim poškodbam.

SPLOŠNA PRAVILA O RAVNANJU S PREDMETI

Slabo ravnanje s predmeti je glavni razlog, zaradi katerega v muzejih in zasebnih zbirkah pride do uničenja. Osnovna pravila bi morali poznati vsi, ne le strokovnjaki v muzejskih institucijah. Ustrezno ravnanje s predmeti je dobra naložba, saj se s tem ognemo poškodbam in dragim in zamudnim restavratorskim posegom ali celo nepopravljivi škodi. Kot lastniki predmetov kulturne dediščine lahko sami veliko storimo v smislu preventive, ki bo upočasnila propadanje predmetov in jih zavarovala pred poškodbami.

- **Shranjevanje:** prostori, kjer so predmeti morajo imeti stabilne klimatske razmere. Za mešano zbirko je primerna relativna vlaga med 45 in 65%. Temperatura naj v prostoru poleti ne preseže 24° C, pozimi pa naj nebi smela pasti pod 10° C. Priporočena osvetljenost glede na svetlobno

občutljivost je med 50 in 200 lx. Predmeti naj bodo oddaljeni od virov toplote in onesnaženja in neposredne sončne svetlobe.

- **Nega in vzdrževanje:** predmete moramo varovati pred vsakovrstno umazanijo in prahom. Predmete, ki ne razstavljamo in so v depojih moramo hraniti v škatlah, v omarah ali vrečkah iz naravnih (brez kislinski papir, karton) ali umetnih (polietilen, polipropilen,...) materialov.

Neprimerni za vzdrževanje so: **časopisni papir, recikliran papir, vata, odsvetuje se tudi vata in uporaba lepilnih trakov.** S predmetov je potrebno redno brisati prah – najbolje z mehkim čopičem. Pri delu naj bi vsi uporabljali bombažne ali lateks rokavice – razen če v rokah potrebujemo boljši oprijem – v tem primeru naj bodo roke čiste in brez nakita.

- **Transport:** predmete je potrebno premikati čim bolj previdno. Za večje predmete uporabimo pomoč še enega človeka, pomagajmo si tudi z vozički in trakovi za nošenje.

LESENI PREDMETI

- **DEJAVNIKI PROPADANJA :**

Propad lesa povzročajo **biotični dejavniki** (glive, insekti, bakterije...) in **nebiotični dejavniki** (visoka in nizka temperatura, vlaga...) **ter kemični vplivi**. Vsi ti dejavniki različno vplivajo na propad lesenega predmeta, zato moramo le te vedno kontrolirati in spremljati vlago ter lesne škodljivce,...

Voda in relativna vlaga: Voda pomembno vpliva na trajnost predmetov iz lesa, saj je le ta prisotna tako v lesu samem kot v njegovi okolici. Če je relativne vlage preveč, les nabreka, v nasprotnem primeru se krči, zato je najugodnejše če je v prostoru, kjer hranimo lesene predmete relativna zračna vlaga med 55 in 60% . Leseni predmeti zaradi krčenja in nabrekanja pokajo, površinski premazi se luščijo, odstopajo barvne plasti. Če je relativna vlažnost v prostoru visoka, predmete napadajo glive in bakterije. Pomembno je predvsem, da se trudimo zagotoviti, da relativna vlaga ne niha hitro V zbirkah si pri regulaciji vlage pomagamo z razvlažilci oziroma vlažilci zraka.

- **temperatura:** je tesno povezana s spreminjanjem relativne vlage zraka. Lesene predmete hranimo pri relativno konstantni temperaturi (bolje nižji kot previsoki), ki pa mora biti pogosto ugodna tudi za ljudi, to je med 16 in 22°C.

- **svetloba:** Les močno absorbira sončno svetlobo, zlasti njen ultravijolični del. Zaradi vpliva svetlobe prihaja predvsem do površinske razgrajanje lesa, naravna barva lesa zbledi ali se spremeni. Lesenih predmetov ne

smemo izpostavljati direktni sončni svetlobi. Okna zato primerno zastrimo in za predmete na prostem izdelajmo nadstreške. Umetna svetila naj nimajo UV svetlobnega spektra, svetil pa ne smemo postavljati v bližino predmetov, da ne pride do lokalnega pregrevanja lesa. Priporočljivo je uporabljati vire hladne svetlobe (LED diode) in da osvetlitev ne presega 150 luksov.

- onesnaženost okolja: prav tako onesnaženo okolje slabo vpliva na lesene predmete, saj škodljive snovi v obliki drobnih delcev pridejo do predmetov iz zraka. Zato predmete redno pregledujemo, da lahko pravočasno ugotovimo morebitne spremembe.

- glive in plesni: če je leseni predmet hranjen v neprimernem prostoru, kjer relativna vlaga presega 65%, se pojavi nevarnost okužbe z glivami in plesnimi. Te lahko les povsem razkrojijo, uničijo in povzročajo spremembe barve. Če opazimo znake napada lesnih gliv, predmet poskušajmo takoj sanirati.

- lesni insekti: najbolj znane poškodbe lesnih predmetov nastanejo zaradi napada lesnih insektov..

- poškodbe zaradi neprimerne delovanja ljudi: Ogromno poškodb nastane zaradi nepravilne uporabe in hranjenja ter nestrokovnih popravil (odrgnine, zlomljeni deli,..) Zato je pomembno, da s predmeti ravnamo primerno, jih ustrezno hranimo in vzdržujemo.

KOVINE

Kljub svoji navidezni trdoti, kovinski predmeti propadajo na različne načine – **zaradi korozije in mehanskih poškodb**. Nepazljivo čiščenje in poliranje lahko pušča na površini neželene sledi – uničuje se patina, briše dekoracija ter povzroča korozija. Največji sovražniki kovinskih predmetov so rjasti madeži, korozija pa napada zlasti medalje iz srebra, bakra in bakrovih zlitin.

Redna nega kovinskih predmetov je osnovni pogoj za njihovo hranjenje. Čeprav se kovinski predmeti zdijo odporni in stabilni, so v resnici nestabilni in po naravi težijo k spremembam. Če želimo ohraniti svoje kovinske predmete, se moramo zavedati vpliva treh glavnih okoljskih dejavnikov: vlage, temperature in onesnaženosti zraka. Za potek korozije sta potrebni kisik in vlaga.

Za kovinske predmete je sprejemljiva vlaga med 45 in 50%. Če je vlaga nad 65% jih predmete ogroža tudi plesen.

- čiščenje kovinskih predmetov: preden začnemo s čiščenjem si predmet temeljito pregledamo in ugotovimo stanje ohranjenosti ter vrsto kovine.

Potem je potrebno odstraniti prah. Ob tem uporabljamo mehke čopiče, krtače ali metlice. Predmete lahko operemo tudi z vodo in nekaj kapljicami detergenta in jih po pranju temeljito speremo ter osušimo z mehko vpojno krpo. Predmete lahko sušimo tudi z mrzlim ali toplim zrakom (fen), nikakor pa ne na soncu ali ob ognju. Čiščenje trdovratnih madežev konservatorji odstranjujejo praviloma s kemikalijami in poliranjem – zato je najbolje to delo prepustiti stroki. Če vendarle uporabljamo polirno sredstvo, ga uporabimo za tisto kovino, za katero je bilo izdelano, sicer lahko močno poškodujemo kovinsko površino.. Poliramo nežno s krožnimi gibi, ostanek polirne paste pa temeljito operemo in posušimo, kajti le ta povzroča nadaljnjo korozijo.

- **prijemanje in prestavljanje:** poleg korozije grozijo predmetom še človeška neskrbnost in nesreče. Padeč predmeta, drgnjenje ob trdo ali hrapavo površino. Pri delu s predmeti bi morali nositi rokavice – pri tem so najprimernejše tiste iz lateksa, saj imamo v njih lažji oprijem in predmet bolj čutimo pod prsti. Ob dotikanju predmetov z golimi rokami na predmet prenašamo znoj, ki reagira kislo in tako na predmetu pustimo trajne odtise. Predmetov nikoli ne lepimo z lepilnimi trakovi, saj le ta pušča sled in potencialno korozivne ostanke lepila.

TEKSTIL

Osnovni gradbeni element vsakega tekstila so vlakna, ki so lahko naravnega (volna, svila, bombaž,...) ali kemijsko pridobljena iz naravnih surovin (viskoza). Imamo pa še celo paleto sintetičnih vlaken, katerih število se iz leta v leto povečuje.

VZROKI IN VRSTE POŠKODB:

- **vidna in UV svetloba**: Stopnja osvetljenosti, ki je še sprejemljiva za tekstil je 50 lx, kar je zelo malo. Strokovnjaki svetujejo, da se tekstil hrani v temi, razstavljen tekstil pa naj bo izpostavljen pretežno umetni svetlobi, saj jo lažje nadzorujemo. Če naravno svetlobo obdržimo, jo zasenčimo in zastremo. Sonce ne sme niti za krajši čas neposredno sijati na tekstil. Pri umetni svetlobi je pomembno, da skušamo eliminirati UV del, ker le ta povzroča največ poškodb – podatke o količini le teh nam mora dati proizvajalec luči, če je le teh preveč uporabimo t.i. UV filtre.

- **temperatura in relativna vlaga**: Optimalno naj bi vzdrževali temperaturo med 15 in 19 °C, relativno zračno vlago pa med 50 in 60%. Poleg same temperature in vlage je včasih še bolj usodno nihanje teh. To na tekstilu povzroča raztezanje oziroma krčenje in postopoma vlakna izgubijo svojo prožnost. Posebej nevarna za tekstil je previsoka vlaga (nad 65%), ki povzroča razvoj plesni.

- **voda:** Če tekstil zalije voda je najpomembneje, da predmete temeljito posušimo, vendar ne na soncu. Če je bila voda umazana, je potrebno predmete oprati.

- **molji:** predstavljajo najhujšega sovražnika tekstilij. Najraje se naselijo v volni, krznu, vendar tudi drugi materiali niso najbolj varni pred njimi. Uporaba strupov v preventivne namene je dvorezen meč, saj pri ljudeh lahko povzročijo zdravstvene težave, na molje pa s časoma ne delujejo več. Nekoč so v ta namen uporabljali naftalin, ki je bil v boju z molji učinkovit, a je zdravju zelo škodljiv. Blago je ob stiku z njim porumenelo in postalo krhko. Razmeroma varno je zaplinjevanje, ki ga strokovnjaki opravljajo v zato posebnih prostorih.

Preventivnih ukrepi v boju z molji:

- vrata prostorov, kjer hranimo tekstilij morajo tesniti
- redno vzdržujemo čistočo in odnašamo smeti
- sesalec za prah ne sme biti v istem prostor kot so tekstilije
- v prostoru naj ne bo nobene hrane ali rastlin, zlasti pa ne suhega cvetja
- vlaga naj ne presega 60%
- v omare ne smemo dajati vrečk s suhim cvetjem – sivko, saj se molji zaredijo prav tam – bolje je uporaba eteričnih olj z vonjem sivke, ki delujejo kot odganjalci moljev.

Ukrepanje ob napadu moljev:

Okuženi predmet zamrznemo. Za zamrznitev, predmet zapakiramo v polietilensko vrečko, nekoliko izsesamo zrak in na hitro zamrznemo do -20°C ter pustimo en teden. Postopek po treh tednih ponovimo.

- **plesen:** ta se najprej pojavi, kjer je visoka vlaga, predmeti pa na gosto zloženi in zaprti. Proti plesni se borimo tako, da v prostore namestimo razvlažilce in skrbimo za njihovo kontinuirano delovanje. Predmete moramo tudi zračiti – včasih so jih nosili ven na sonce – vendar to prav tako zaradi UV sevanja ni dobro – bolj priporočljivo je zračiti v senci in na prepihu. Če pa se plesen že pojavi, moramo prizadeti predmet najprej dobro posušiti (na zraku ali s sušilcem za lase), potem pa ga z mehko krtačo skrtačiti – pazimo da plesen ne raznesemo po drugih predmetih. (delamo primerno zaščiteni – rokavice, pokrivalo,...)

- **prah in umazanija:** onesnaževalci, ki lahko pridejo na blago iz zraka. Pri tem moramo paziti na čistost prostora.

- **mehanske poškodbe:** so tiste, ki se na tekstil kažejo kot odrgnine, razstrganine. Potrebna je previdno delo z njimi.

SHRANJEVANJE TEKSTILIJ: pri shranjevanju moramo biti previdni, da na tekstilu ne delamo nepotrebnih gub in obremenitev. Za ploske tkanine je najbolje, če jih hranimo raztegnjene, čim manj prepognjene, za velike

tkanine (tepihe) je najbolje, če jih hranimo z navijanjem na valj (debelejša je tkanina, večji premer mora imeti valj). Vrhnja oblačila hranimo v omarah, na obešalniku. Oblačila naj visijo tako, da jim omogočimo lahkoten pad. Obešalniki morajo biti mehki – oviti z belo bombažno tkanino. Najboljši so plastični obešalniki s plastičnimi kljukicami. Pokrivala hranimo na stojalu za pokrivala, ali pa jih z notranje strani podložimo z brez kislinskim papirjem

RAZSTAVLJANJE TEKSTILIJ: če so le te ploske, jih obesimo, vendar jih ob tem moramo nekoliko obtežiti (zašiti, obšiti), manjše lahko razstavimo v t.i. predalnikih. Uniforme, oziroma obleke ponavadi razstavimo na lutkah, ki na bodo ustreznih oblik, oziroma velikosti.

PAPIR

K premični kulturni dediščin na papirju in pergamentu sodijo:

- spisi
- knjige (matične, zapisniki)
- likovna dela (grafični listi,....
- načrti na papirju,...

VZROKI POŠKODB: poškodbe na papirju nastanejo zaradi različnih zunanjih in notranjih vzrokov. Najbolj značilni dejavniki, ki povzročajo poškodbe so neustrezna klima, škodljivci, naravne nesreče in človek. Na papirju se poškodbe kažejo kot raztrganine, manjkajoči deli, poškodbe platnic, zgibi, praske, ožganine, preperelost, obledelost zapisov,....

- **relativna vlaga in temperatura:** sta pomembni pri razgradnji papirja.

Nihanje teh dveh dejavnikov povzroča več škode kot konstantna višja vrednost. Najidealnejša temperatura je med 10 in 18°C, najboljša vlaga pa med 30 in 40%

- **svetloba:** neposredna sončna svetloba je zelo nevarna in pripelje do preperelosti in obledelosti. Na razstavah, ko razstavljamo papirno dokumentacijo ne sme biti prisotna dnevna svetloba.

- **biološke poškodbe:** kot so insekti, glodavci, plesen in bakterije ter človekovo neustrezno ravnanje in neustrezna hramba.

UKREPANJE V PRIMERU POPLAVE:

Poplavljenega gradivo rešujemo takoj – da se ne razvije plesen. Če je poplavljenega veliko gradiva – le tega zamrznemo, s čimer tudi preprečimo razvoj plesni. Gradivo zložimo v plastične vrečke in globoko zamrznemo , nato začnemo s sušenjem. Vsak list posebej polagamo na suho in čisto podlago. Knjige lahko sušimo na vrvi (brez uporabe ščipalk), lahko uporabimo sušilce za lase, sušimo na zraku – vendar ne na sončni strani.

Nikoli ne zamrzujemo fotografsko gradivo – to ima pri sušenju tudi prednost..

Ko je gradivo suho, ga očistimo z mehkim čopičem.